YENİ UFUKLAR

Bilim ve Toplum .... Bertrand Russell
Picasso'nun Gezisi .... Jacques Prévert
Gelişi Güzel .... Jacques Prévert
Venus'a Övgü .... Lucretius
Tanrıların Oluşu .... Lucretius
Dinler Üstüne .... Lucretius
Canlıların Oluşu .... Lucretius
Resimde Doku Sözü .... Sezer Tansuğ
Costa Rica Cumhuriyeti .... Emilio Peruzzi
Çağdaş Türk Edebiyatı ...... S. Eyuboğlu - V. Günyol

CİLT : 10
SAYI : 116

Ocak
1962

YENİ UFUKLAR

Aylık sanat, düşün dergisi

Kurucusu :
Orhan Burian

o

Sahibi : Hadiye Tolun, Yazı işlerini fiilen idare eden : Oğuz Arıkanlı. İdare yeri : Boyacı Ahmet Sok. Nuribey Han, oda 37 Çemberlitaş, İstanbul

o

Yazışma ve Havale adresi :
P. K. 1034
Galata — İstanbul

o

Abone :

o

Yıllık .... 12 TL.
Altı aylık .... 6 TL.

Bu sayıyı hazırlıyan :
Vedat Günyol

o

Basıldığı yer :
Kutulmuş Matbaası
İstanbul

Yıl : 1961 YENİ Sayı : 116

UFUKLAR

AYLIK SANAT, DÜŞÜN DERGİSİ
Kurucusu :
ORHAN BURİAN

Bilim ve Toplum

Bertrand Russell

Ortaçağ sonlarına doğru iki önemli buluş bilimde devrimin başlangıcı olmuştur. Bu devrim o çağdan bugüne hızını durmadan arttırmıştır. Bu iki buluş, barut ve pusuladır. Bunlardan birincisi, kralların derebeyler ve kentler üzerindeki üstünlüğünü sağlamış ve bugün alıştığımız merkezci devletlerin doğmasına yol açmıştır. İkinci buluş, ilke bulmalara ve Avrupa kültürünün Amerikaya ve Asyanın büyük bir bölüğüne yayılmasına yol açmıştır.

O zamanlardan beri, insanlar, daha geniş topluluklar halinde birleşecek kadar uygarlaştılar. Kollektif davranışın temel amacı, kendi topluluklarını ayakta tutmak ve komşu milletleri ortadan kaldırmaktır. Savaşların çoğunda bir «ideoloji» anlaşmazlığı olmuştur. İdeolojinin körüklediği bu savaşlar da, «gerçek» in ne olduğu üzerinde son sözü söylemiştir.

Tek çıkar yolun savaşta olduğu düşüncesi, değişmez bir kural değildir elbet. Roma'nın son günlerinde, hıristiyanlık savaş yoluyla güç kazanıp yayılmamıştır. Ama, Birmanya, Güney ve Kuzey Amerika savaşla hıristiyan olmuştur. Amerikada, kızıl derili   alt edilmişse, bilimsel üstünlükle edilmiştir. Savaş zamanında, bilim, hayatı kur-

makta olduğu kadar onu yok etmekte de önemli bir yer tutmuştur.

Genel olarak, bilimin kendisi, savaşın yıkıcılığını arttırmış değildir; çünkü, bilim genel olarak savunmayı olduğu kadar saldırmayı da güçlendirmektedir. Bugünkü dünya durumunun tehlikelerini arttıran şey, yeni buluşların savunmadan çok saldırıya yaramasıdır; ama, bu, bilim her yerde ve her zaman savaşa uygulanır demek değildir. İnsanlık tarihindeki mutlu dönemler savunmanın saldırıdan güçlü olduğu dönemlerdir. Bugün, ne yazık ki, tam tersi bir dönemde bulunuyoruz.

Bugünün uygar bir toplumunda insanların çoğu büyük bir birliğin parçası olarak çalışmaktadır. Bu birlikte hiç bir insanteki, faydalı hiç bir şey yapamaz. Robinson Crusoe her şeyi kendi eliyle yapmak zorunda kalmıştı, hem bunu yapmak yetisindeydi de. Ama, aynı koşullar içinde, bugünün pek az insanı aynı yetiyi gösterebilir. Geri memleketlerde tarım hâlâ bir dereceye kadar bağımsızdır: Bir aile satın aldığı az sayıda araçları kullanabiliyor ve özellikle kendi emeğinin ürünü ile yaşıyabiliyor. Ama tarım alanında bile bu durum, modern teknik yüzünden bir çok memleketlerde ortadan kalkmış ve bir çoklarında da hızla kalkmaktadır. Bugünün çiftçisi, makinalar ve kimyasal gübreler satın almak ve ekininin büyük bir parçasını satmak zorundadır; böylece bağımsızlıktan çıkmakta ve dünya ekonomisine katılmaktadır.

Yalnız yazarlar ve sanatçılar son zamanlarda zanaatçıların ve köylülerin, gerçekteyse, halkın büyük bir bölüğünün faydalandıkları bağımsızlıktan bir parçasını ellerinde tutmuşlardır.

Genel olarak, bilim adamları, bugün hâlâ, bazı memleketlerde sanatçılar ve yazarlara özgü bağımsızlıktan uzun zaman faydalanamadılar, Bilimin gelişmesi dolayısıyla bir çok bilim adamı - özellikle fizik bilginleri - büyük ölçüde, pahalı araçlara ihtiyaç duyuyor. Bunları da ancak hükümetler ya da Amerika'nın trilyonları sağlayabilir.

Bilim işlerine yön verme işinde hükümetlerin oynadıkları rol git gide önem kazanıyor. Eskiden, bir bilginin

yaptığı herhangi bir araştırma, yanlız kendisince önemliydi. Şimdiyse, bilimin savaş zamanında faydası hükümetlerce anlaşılalı beri, bu eski serbestlik çarçabuk ortadan kalktı. Bazı memleketlerde bu serbestlik büsbütün yok olmuş; bazılarındaysa, yok olmak üzeredir.

Hükümetlere bağlı olmalarının sonucu olarak, bilim adamları, kendi isteklerinden çok hükümetlerin amaçlarını gerçekleştirmeğe zorlanıyorlar. Hükümetlerin tasarılarının yarısı insanlığın iyiliğine yarısı zararınadır. Onlar kendi memleketlerinin rahat ve güçlü olmasını, düşman memleketlerin ya da düşman olabilecek memleketlerin yoksul ve güçsüz kalmasını isterler.

Bilimin amacı olan «Bilim için bilim» formülü unutulmuştur. Uranium üzerinde çalışmak istiyen bir fizik bilgini, Devlet kasasına istediği gibi el uzatıyor ama, aynı çabayı carbon üzerinde toplamak istese, para ve araç sağlamak için hükmeti kandırması gerekiyor. Devlete bağlı olmak mutlâka kötü bir şey değildir. Eğer devletin amacı kötüyse, o zaman devlete bağlılık iyi olmaz. Ama, dünya yüzünde bir çok devletler bulundukça ve savaş tehlikesi de halkmadıkça, devletlerin amacı, bütün insanlık bakımından düşünülürse, az çok kötü olacaktır ister istemez. Yaygın bir açlık ve korkunç bir yoksulluğun hüküm süreceği bilim öncesi bir topluma dönmek işten bile değildir. Bilimi yıkıcı yollara sürüklemekten alıkoymanın tek yolu, savaşları adam akıllı önliyebilecek kadar güçlü bir dünya devleti kurmaktır.

Bu sorun çözümlenirse -ki bu bilime dayanan bir toplumda olabilir- bilim tekniği insanların tamamen iyiliğine dönebilir. Bugün muhtaç olduğumuz çalışmanın verimce artması şimdiye kadar kuşkuyla karşılanıyordu. Çünkü, bu, çalışmanın yükünü azaltmaktan çok, savaş işlerinde kullanılacak insanların oranını arttırmaya bakıyordu. Ama savaş korkusu kalkarsa, insanoğlu bilimin yardımıyla az çalışarak çok şey elde edebilir; dünyanın hiç bir yerinde, insanı aşağılatan yoksulluğun izi bile kalmaz.

Bilim, daha şimdiden, insan ömrünü uzatmak, hastalıkları azaltmak yoluyla büyük başarılar elde etmiştir. Sa-

vaşın ortadan kalkmasıyla düzelecek olan ekonomik koşullar sayesinde, -tıpta ilerleme olmasa bile- hastalıkların azalması mümkündür. Bununla beraber, eğer ölüm oranının azalması nüfusun artmasına yarıyorsa, doğum oranını azaltmaya bakmalıdır. Bu orantı yalnız batı memleketlerinde değil, bütün öbür memleketlerde de azaltılmalıdır. Bugün, bütün hükümetler, millî nedenlere dayanarak kendi nüfuslarını arttırma eğilimindedirler. Oysa, doğum oranının artması savaş nedenlerinden biridir. Ama, savaş tehlikesi kalkarsa, dünyada daha az çılgın bir politikanın hâkim olacağına inanıyoruz. Eğer savaş önlenir ve hastalıktan ileri gelen ölüm oranı azalırsa, açıktır ki bütün memleketlerin birden uygulıyacakları akıllı bir doğum politikası, dünya yüzünde beslenme güçlüğü diye bir şey kalmıyacaktır. Bir zaman için, yeme içme sıkıntısı, bilimin büyük öçlüde tarım işlerine uygulanması ile önlenebilir; ama, dünyanın nüfusu boyuna artarsa, uzun bir süre içinde insanlar beslenemez olurlar. Öyleyse, bilime dayanan bir toplumun durulması için ancak, doğum oranının nüfusu lüzumundan çok arttırmıyacak bir düzeyde kalması gerekir.

Bilim üzerine kurulu bir toplum, doğum oranını azaltmak ve geniş ölçüde savaşları önlemekle durulabilir ki, bugün bu durumdan çok uzaktayız. Ama toplum durulmuş olsa bile, bugünkü değer ölçülerine göre, bizi hayran bırakan şeylerden pek az ya da hiç bir şey kalmamalıdır. Barutun bulunmasından bu yana, bilim tekniği alanındaki en ufak bir ilerleme bile devletin gücünü arttırmıştır. Bir noktaya kadar bu, bir kazanç sayılabilir; hükümet gücü, muhakkak ki anarşiden çok iyidir. Ama, kötü hükümetlerin devrimle ortadan kaldırılması mümkün oluncaya kadar, bu, zorbalık yolunda uygulanan şeyleri sınırlamıştır. Şimdi görülüyor ki, bilim tekniğinin bir sonucu olarak, böyle bir sınırlama yoktur. Küçük de olsa, bir oligarşi yönetimi, elindeki polis ve ordu güçleriyle politik muhalifleri yok edebilir, eğitim ve basın tekelciliğiyle de bütün bir kuşağı, yaptığı işlerin iyi ve zorunlu olduğuna ve milletin iyiliğinden başka bir amacı olmadığına inandırabilir.

Bu arada da, bütün enerjisini kendi gücünü arttırmaya ve güçsüzlerin zararına rahatını çoğaltmaya harcıyabilir. Git gide artan haksızlık ve zorbalıkla kendini halka beğendirmeğe çalışır. Çünkü, kimsenin elinde hükümetin istediği şeylerin kötü olduğunu söyliyecek ve gerçekleri ortaya çıkaracak bir araç yoktur.

Bu umut verici bir manzara değildir. Bu her yerde böyle olmazsa demokrasi de kurtulmuş ve güçleşmiş olur. Hükümetin gizli tutmak istediği şeyler, olayların ortaya konması ve halk oyunun susturulmasıdır ki, bunların açığa vurulması gerekir. Hükümeti değiştirecek anayasa hükümlerinin olanakları genişletilmelidir. Baştaki hükümet, kanunsuz olarak halkı özgürlüğünden, yeme içmesinden yoksun bırakmamalıdır. Yargıçlar uygulama gücünden bağımsız olmalıdırlar. Baştaki hükümetin politik muhalefete karşı eleştirmeleri tarafsız ve öfkesiz olmalı, ve sorgu sırasında işkencelere başvurmamalı. XVIII. yüzyılda ölmüş olan **Aydın zorbalığı**'na olan inanç, zamanımızda bir az zorba olmayı umanlar, bir az da kötülkleri ortadan kaldırmayı düşünen bilgisizlerce diriltilmek istenmiştir. Sonuç olarak ortaya bilime dayanan toplumun zorba bir toplum olması olanakları çıkmıştır. Bu çeşit bir toplumun önüne geçilmez kötülüklerini aklımızdan çıkarmamamız gerekir.

En başta ekonomik kötülükler gelir. Halkı yöneten azınlık, halka ayırdıkları gelirin büyük bir parçasını kendilerine ayıracaklarına güvenirler. Onların eline güç ve propaganda tekelciliği verilince, çoğunluğa ölmiyecek kadar bir şey vermemeleri için hiç bir sebep yoktur.

Oligarşi yönetimi böyle bir eşitsizliği elden bırakmaz, çünkü baştakilerin rahatı böyle bir eşitsizliğe bağlıdır. Yalnız güçlerin bölümündeki eşitlik ekonomik adaleti sağlar.

İkinci olarak, kültür alanındaki kötülükler gelir. Ellerinde güç bulunmıyanların haksızlık nedir bilmemeleri için, öğrenimsiz kalmaları ya da kötü öğrenim görmeleri gerekir. Bilime dayanan toplumda, son zamanlarda iyi bir yol bulunmuştur. Yoksullar okula gidiyor, bir çok şey okuyabiliyorlar ama, onlara oktulan ve okumalarına izin

verilen şeyler, hükümetin uygun gördüğü ve olaylarla ilgisi olmıyan şeylerdir. Moskova'nın orta halkı, batı Avrupa memleketlerinde yeraltı trenleri bulunduğunu söyliyen turistlere «sizde de mi var?» gibilerden şaşkın şaşkın bakıyorlarmış ki insanın acıyası geliyormuş.

Bu türlü büyük hayal kırıklıklarını önlemek için, yanlış bilgilerin girmesine karşı ciddî tedbirler almak gerekir. Bu, aptalca ve basmakalıp bir bağnazlık doğurur. Bu da düşünce bakımından yenilik ve ilerlemelere adam akıllı engel olur. Bu türlü bir rejimde yetişen bir kaç kuşakta kendiliğinden düşünme yetişi kalmaz ve insanlar ağır basan dogmanın koyduğu ve kitaplarda yer alan beylik sözleri tekrarlamaktan başka bir şey yapmazlar.

Oligarşik düzenin emekçileri gittikçe daha çok ezebileceğini söyliyenler, hiç de önemsiz sayılmıyacak bir gerçeğe dokunuyorlar. Kongo'daki ve İngiliz endüstriciliğinin yakın tarihlerindeki baskısından pek farklı olmıyan şeyler Rusya'da çalışma kamplarında yapılıyor. Bunlarsa Sovyet ekonomisinin bir parçası olmuştur. İnsan tabiatı sorumsuz güce güvenemez; sorumsuz gücün bulunduğu her yerdeyse en korkunç işkenceler beklenebilir.

Bu alanda, bilim üzerine kurulu bir toplumda güçlü bir demokrasi rejimini korumalı ve büyük ölçüde düşünce özgürlüğünü sağlamalıdır. Bana öyle geliyor ki, en iyi biçimiyle bile, bu toplum, düşünce özgürlüğü ve ondan da çok, sanatla verimli olabilir. Bilim üzerine kurulu bir toplum yaşamaya hak kazanırsa, savaşa dökülecek olan o kendini beğenmişlik ancak dünyayı yöneten güçle alt edilebilecektir ve insanın içgüdüsü de türlü yönlere dağılmaktan alıkonacaktır.

Sonuç: Savaş önlenir de, demokrasi, düşünce ve kültür özgürlüğü yaşarsa, bilim bir nimet olabilir. Eğer savaş önlenemezse, bilim de, toplumu insanoğlunun şimdiye kadar görmediği ölçüde büyük bir yıkıma sürükliyebilir.

Çev.: S. Eyuboğlu - V. Günyol

Picasso'nun Gezisi

Yus yuvarlak gep gerçek bir tabakta
Bir elma durmakta
Karşısında bir gerçek resimcisi
Çizmek istiyor elmayı
Tam nasılsa öyle
İyi ama
Kaptırmıyor kendini elma
Ressam çize dursun
Eli armut toplamıyor elmanın da
Başlıyor dönmeğe
Gerçek oturağının üstünde
Sinsi sinsi, belli belirsiz
Dönüyor kendi çevresinde
Zorla resmini çekecekler diye
Taka takıştıra, süre sürüştüre
Süslü püslü, duvaklı peçeli
Bir meyva güzeli oluveriyor elma
Ve işte o zaman
Anlamaya başlıyor ki gerçeğin ressamı
Kendisine karşıymış gerçekten
Elmanın bütün görünüşleri
Ve bir zavallı yoksul gibi
O sözüm ona hayırsever
O sözüm ona fakir sever
Sevmezce sever severce sevmez
O korkunçca iyi iyice korkunç
İyilik kurumlarının eline düşmüş
Bir çaresiz, bir dertli insan gibi
Gerçeğin zavallı ressamı
Ava giderken avlanıp
Bir sürü düşünce, esinti ve çağrışımların

Akışına kaptırıveriyor kendini :
Fırıl fırıl dönen elma
Elma ağacını getiriyor aklına
Derken cennet sökün ediyor,
Arkasından Havva sonra Adem
Sonra altın elma veren bahçeler
Sonra su sonra yaprak sonra toprak
Sonra Kanada sonra Normandia
Derken yılan yalan falân fişmekan
Günâha giren insan
Sanatın ilk kaynakları
Sonra birden İsviçre ve Guillaume Tell
Hattâ hattâ İsaak Newton
Ve yer çekimi kanunları
Dünya sergisi salonları
Derken ressam dalıyor derin uykulara
Ne elma kalıyor ne ressam
Ve işte tam o zaman Picaasso
Geçiveriyor oradan
Geçer a, geçmediği yer mi var ?
Her gün her yerde kendi evinde gibi adam
Bakıyor bir tabak bir elma bir de uykuda ressam
Bak şuna, diyor Picasso,
Elmanın resmini yapmak ta ne oluyor
Alıp elmayı yiyor Picasso
Eksik olma, diyor elma
Tabağı da kırıyor Picasso
Sonra çekip gidiyor gülümseyerek
Düşlerinden bir diş gibi sökülen ressam
Bakıyor kimseler yok
Karşısında yalnız bitmemiş resmi
Bir de kırık tabağın orta yerinde
Gerçeğin korkunç çekirdekleri.

Jacques Prévert'den çeviren :
S. Eyuboğlu

Gelişi Güzel

Jacques Prévert

Doğruluk özgür olmadı mı özgürlük de doğru değildir:
Polis doğrulukları günümüzün doğrulukları.
Barış :
Ayni ordunun iki kahramanı yan bakıyor birbirine.

o

Ayakkabıcıya çizmeden yukarısı yoksa, müneccime dürbünden ötesi, yazara da edebiyattan yukarısı yok.

o

Bütün görüşler saygı görmeli. Güzel. Siz böyle diyorsunuz. Ben se bunun tam tersini söylüyorum. O da benim görüşüm : Saygı gösterin öyleyse.

o

Dinler Kör inançlar'ın tröstleridir.

o

Beyazlar çoğu zaman siyahlar ya da siyah beyazlar içinde şarkı söylerler. Siyahlar sa renkler içinde, çocuklar da öyle.

o

Kölelerin çocukları zaman zaman kıralların çocuklarından daha mutluydular. Hem daha da çoktu onlar.

o

Hiç çocuk olmamış büyükler var.
Bu büyüklerde istidatlar tümen tümen. Hattâ bir çoğunda çürüyesiye. Ama çocukluğun dehası var.
Çok yaşlı bazı insanlar, çocuklaşırlar gittikçe ve ölüme doğru rahat adımlarla, güle oynaya yürürler: Ne mutlu onlara !

o

Çocuklarda her şey var, ellerinden alınandan başka.

o

Savaş Bakanlığına Barış Bakanlığı denmiyor madem, Maliye Bakanlığına da Sefalet Bakanlığı denmeli.

o

Tutulacak yol : Kendini namusuyla ezdirip vicdan rahatıyla ölmek için doğru yolu tutmalı.

o

Örnek vermek için de olsa, mutlu olmaya çalışmalı insan.

o

Mutluluk seni biraz unutsa bile, sen mutluluğu bütün bütün unutma hiç bir zaman.

o

Şüphe etmediğimiz şeyler bilmediğimiz şeylerdir. Bilmediğimiz şey bizi yaşatan şeydir, sevdiğimiz zaman.

o

Tanrısız bilim : Hiç birşey yoktur hiç bir zaman... Demek : Bir şey vardır her zaman (ama bu, Biri var demek değildir).

o

Şikâyetler bürosunda : Bezgin bir bay (kendi kendine) : Ne yapsan boş ! Bu güneşin altında yeni hiç bir şey yok :

Bir başka bezgin bay (kendi kendine) : Yeni... Yine yeni... Hep yeni, yeni... Ne zaman değişecek bu yeni !

o

Bana göre hava eşit.
Bana göre hava özgür ve kardeşce.

o

Herşey gitti, mutluluk kaldı.

Çeviren : E. Eyuboğlu

Tabiatın Yapısı

Bilgin bir filozof ve ozan olarak tabiatın sırlarını arayan ve Einstein'e göre bir çoklarını bulan Lucretius (M. Ö. 95 - 53) Roma'nın yetiştirdiği en büyük kafalardan biridir. Batı düşüncesinin gelişmesinde büyük payı olan De Rerum Natura adlı eserinde Lucretius, varlığın özüne gitmek için şiirin, bilimin ve felsefenin sınırlarını zorlar. Bu önemli eseri, İsmet Zeki Eyuboğlu lâtince aslından dilimize çevirmiştir. Yakında basılacak olan bu başarılı çeviriden bir kaç örnek veriyoruz.

Y. U.

Venus'a övgü

Aeneaslar anası yüce Venus
İnsanların da, Tanrıların da sevgi kaynağı.
Yol gösterirsin denizde,
Göklerin altında gemicilere,
Bolluk verirsin bu yığın yığın verimli topraklara,
Yaşatırsın dirileri.
Sene görür doğan günün ışığı, ey Tanrıça,
Sen gelirsin gider yeller, dağılır bulutlar,
Sendendir güzel güzel çiçeklerle bezenmesi
Bu yaratgan toprağın.
Sana gülümser durgun denizlerin suları,
Bol bol ışıklarla dolar pırıl pırıl gökler.
Görünmüş günlerin baharlık yüzü birden
Açılmış doğurgan deniz anaları,
Uçan kuşlar anlatır ey Tanrıça
Gelişini yürekten, yanık yanık önceden.
Yayılmış bol yaylımlarda sürüler
Hızla akan ırmaklardan geçerler.
Kapılmış güzelliğine bütün canlılar

Canla başla giderler gösterdiğin yollardan...
Ardın ardın denizlerde, dağlarda,
Çağlayan ırmaklarda, kuşların konduğu
Yapraklı dallarda, geniş çayırlarda
Çizer bütün gönüllere güzelliklerini sevgilerinin...
Verdin bütün varlıklara soylarını sürdürmenin tadını..
Yönetirsin evreni tek başına
Çıkamaz tanrılık aydınlığa varlıklar sensiz.
Doğamaz sensiz gönül çeken, tatlı bir nesne.
Çağıracağım seni bu yazılmış dizimlerde yardıma
Çağıracağım seni bu yazılmış dizimlerde yardıma
Hey bizim Memmius!
Çalışırken anlatmaya varlıkların özünü...
Bütün çağlar içinde yüce Tanrıça,
Sen istedin düzenlenmiş nesneleri anlatmanı,
Şimdi gel ey Tanrıça !
Güzellik ver sözlerime sonsuzca...
Kalksın artık korku salan boğuşmalar, burada
Bir mutluluk, bir barış sağla denizde, karada.
Sen verirsin mutluluğu barışla ölümlülere.
Savaşların tanrısı Mars'tır yöneten
Kaleler üstünde vuruşmaları.
Atar kendini çokluk senin kucağına
Yaralanınca sonsuz aşkın elinden.
Bükülür boynu, düşer arkaya, döner sana gözleri,
Ey Tanrıça, bağlar canını dudaklarına.
Dinlenirken kollarında sere serpe,
Tatlı sözler dökülsün ağzından
Ünlü Romalılar için iste mutlu barışı.
Veremeyiz kendimizi sıkıntılara batmış
Gördükçe yurdumuzu bir işe yürekten;
Kurtaramaz ünlü Memmius'un torunları bile
Bu toplum gerekçelerinden kendilerini.
Haydi Memmius, yaşama sıkıntılarından kurtulmuş
İnceleyici, araştırıcı bir anlayış, bir duyuş ver...
Bu yazdıklarımı...
Küçümseme sana bağlılığımın armağanı olan

TANRILARI OLUŞU

Sana göklerin de, Tanrıların da, nesnelerin de
Başlayacağım özlerini açıklamaya.
Doğa yaratmış bütün varlıkları,
Derlemiş, düzenlemiş, beslemiş.
Dağıtmış bu toplanan nesneleri yeniden :
Doğurucu varlıklardır bu nesnelerin özleri,
«Yer kaplayan» demişiz onlara,
Besleyicidirler, nesnelerin özleridirler...
İlke deriz adlarına.
Onlardan çıkmış ilk besleyici özler,
Onlardan kurulmuş Tanrılar bile.
Tanrılar özleri gereğince ayrılmış bizden,
Uzaklaşmış, ölümsüz Tanrılar...
Sonsuz bir barış içinde yaşar dururlar.
Üzüntüsüz, korkusuz Tanrılar
Kıskanmadan, kızmadan, darılmadan
Yardım ederler bize işlerimizde...

DİNLER ÜSTÜNE

Bağlanmış eskidenberi kişilerin gözleri,
Korkunç bağlıklarına vurulmuş dinlerin
Yer yüzüne geldi geleli...
Gösterirler gök ülkelirinden başlarını
Titreten, korkunç görünüşleriyle ölümlülere.
Bir ölümlü Grek ilkin bunlara karşı
Çevirmiş bakışlarını yiğitçe, gürlemiş.
Ne dev masalları, ne yıldırımlar,
Ne ürperten gök gürültüleri
Kırabilmiş onun sım sıkı kapanmış evren kapısının
Sürgüsünü kırıp dağıtma gücünü...
Almış götürmüş onu anlayışının gücü
Evrenin yalımlara bürünmüş, korkunç çevresinden öteye...
Dolaşmış evrenin büyük boşluğunu anlayışla, bilişle,
Oradan getirmiş bize başarısını
Bilinenle bilinemeyen bilgilerin,
Serilmiş yere saçmalıklar,
Ezilmiş ayakların altında...
Yükselten bu başarıdır bizi göklere değin...
Bir korku duyuyorum gene bunlarda,
Sanır mısın alıştırmak istediğimin
Sana bir dinsizce öğreti olduğunu
Seni kötü yola götürdüğüme inanır mısın ?
Bu saçmalıklardır doğuran bir çok dinsizce kötülükleri,
Cana kıymaları,
Bir düşün Aulis'te, Diana tapınağında, bir düşün,
Kanının döküldüğünü o suçsuz kızcağızın,
Soylu Yunan paşalarının, savaşçılarının
Çiçekleriyle süslenmiş İphianassa'nın

Kanının içildiğini, bir düşün, o alçaklığı,
O gün ölüm kaplamış gençliğini kızcağızın,
Daha önceden görmesin diye, ruhaniler
Ondan gizlemişler bıçağı,
Görünce boşalmış halkın göz yaşları,
Kaçmış korkudan dili kızcağızın, bükülmüş dizleri,
Kapanmış yere... Ne işine yaramış zavallının
«Çocuğunu adayan ilk kıral», denmiş de babasına...
Yakalamış bir takımları, götürmüş onu sunağa,
Kutlu törenler bitsin diye, değil, Tanrılar
Mutlu bir üstünlük bağışlasın, diye, donanmasına...
Görklü Hymena birlikleri adak için
Böyle iğrenç işler öğretmiş kişilere,
Saçma sapan inançlar...
Ne çok acılar çekimşiz bu saçmalıklardan...
Kaçar mısın bir gün gelir bilmem
Anlattığım bu korkunç işlerden dolayı bizden,
Pek çok düşler kurduktan sonra
Dönmek ister misin bir yol yeniden yaşamaya,
Korkmaz mısın alın yazısının ardınca gitmeden?
Güreydi bittiğini kişiler bir gün
Bütün bu düşkünlüklerin, arar bulurdu yolunu
Karşı koymanın da, kurtulmanın da
Korkutmalarından, saçmalıklarından bilicilerin...
Nedendir öldükten sonra da acı çekmek korkusu
Boşunadır bütün bu karşı koymalar,
Bilinmiyor tinin özü, bizimle mi doğmuş,
Önce mi doğmuş, sonradan mı girmiş içimize bilinmiyor.
Dağılır mı ölünce bizimle
Gider mi görmeğe bataklıklarını,
Korkunç karanlıklarını ORCİUS'un,
Yoksa başka varlıklara mı verir Tanrılar onları?
Söylediğince bizim ENNİUS'un türkülerinde,
Getirmiş ölümsüz yapraklarla donatılmış çelengi
Gülen tepelerinden HELİCON'un ünlü kişi soyu
Kaplamış bütün İtalya'yı, çıkarmış aydınlığa...
ENNİUS, diyor ölümsüz türkülerinde,

Ne bizden bir nesne kalır, ne tinden...
Ne de ACERON'un cehennem ülkelerinden...
Silik görüntüler üstünedir onun bu sözleri...
Ölümsüz HOMEROS'un başlamış alımlı görünüşünden
Dökmüş göz yaşlarını,
Açmış nesnelerin özünden bu yolla sözü,
Güneşin, ayın dönmesinden, olaylardan
Ne varsa dökmüş ortaya, türkülerinde...
Anlamak için bizim usumuz yer yüzünde olup bitenleri,
Canın, tinin yapısını, kuruluşunu,
Uykularımızda sağlığımız bozulmuş gibi bizi titreten,
Kıvrım kıvrım kıvrandıran korkunç neslelerin
Gerçekten ne olduğunu...
İncelemek gerek toprağın kucakladığını
Gördüğümüz, duyduğumuz ölü kemiklerinin.
Anlıyorum güçlüğünü, karanlık düzenlerini Greklerin,
Lâtin dilinde yeni sözler bularak anlatmanın,
Açık-seçik türkülerle çığırmanın
Anlıyorum güçlüğünü...
Bir yandan dilimizin yoksulluğu,
Bir yandan yeni konuların genişliği,
Erdemin alımlılığı, yoldaşlığımızın tatlılığı
Bırakmıyor yakamı, sessiz geceleri beklemeğe,
Bu yorgunluklara katlanmağa doğru çekiyor beni
Aydınlatmak için varlığın iç yüzünü...
Hangi ışık düşmüş senin
Gidermek için bu korkuyu,
Yüreğin bu karanlıklarını parlak anlayışına ?
Günün, güneşin ışıkları değil bunlar...
Görmek gerek, açıklamak gerek evreni dos doğru...

CANLILARIN OLUŞU

Yaratılamaz, var olamaz bir nesne
Anlayışımıza göre Tanrı gücüyle,
Tutmuş bağlamış bütün ölümlüleri kıskıvrak
Bir korku, yerde gökte olup biten işlerin
Göremediğimiz nedenleri
Tanrıların elindedir, buyruğundadır, diye.
Görürsek varlığın yaratılamıyacağını yokluktan
Daha kolayca buluruz aradığımızı,
Anlarız olmadan Tanrıların etkileri
Nesnelerin ne soy var olduğunu...
Yokluktan çıkaydı varlıklar bütün türler
Doğardı nesnelerden gerekmezdi bider (tohum).
Kişiler çıkardı denizden,
Uçan pullu balıklar karadan,
Gökten uzun uzun koyun sürüleri,
Bütün küçük diriler, yırtıcı yaratıklar dizi dizi...
Gelişi güzel yerleşirdi yaratıklar çöllerde,
Yaşanacak yerlerde oldum olası...
Belli yemişler görünmezdi belli belirli ağaçlarda,
Değiştirdi düzeni yaratıkların,
Bütün nesnelerden çıkaydı tümü nesnelerin...
Olmadığından belli bir doğurucu
Bilinmezdi kimsenin anası bile...
Doğar öz biderlerinden bütün varlıklar,
Ancak böyle çıkar aydınlığa yaratıklar,
Önceden vardır ilkelerinin özleri,
Yaratılamaz artık bütün nesneler
Bütün nesnelerden besbelli,
Ayrı ayrıdır nesnelerin nedenleri.
Nedendir güllerin açtığı, buğdayın olgunlaştığı
Neden,
Nedendir bunları yazbaşında görmemiz,

Yemişlerin belli bir çağda olduğu nedendir,
Nedendir bütün nesnelerin yaratıldığı toprakta
Güzayında bağların oluştuğu, en güzel günde
Aydınlığa çıkması nedendir?
Bütün nesneler belli bir günde
Yokluktan doğaydı, birden çağı gelince
Dirilik veren doğanın yaratıklarını,
Ürünlerini ortaya koymasının yolu ne?

Açalım sözü biraz daha açalım:
Gerekmezdi nesnelerin büyümesinde
Özlerin birleşme çağını beklemesi,
Yokluktan yaratılmak olaydı.
Birden delikanlı olurdu çocuklar,
Geçirmeden ilk ergenlik çağını,
Birden büyümüş ağaçlar çıkardı yerden.
Oysa besbellidir bunların olmadığı
Ardın ardın olur ne olursa nesnelenden,
Belli bir özden gelir nesneler ayrı ayrı,
Böyle sürer gider türlerin özelliği,
Bundadır bildiğimiz geliştiğini,
Sürdüğünü nesnelerin kendi özünden...

Olmazsa yıllık yağmurlar,
Veremezdi mutlu mutlu ürünleri toprak bolundan.
Dirilerin soyu besinsiz kalırdı,
Ne soyları kalırdı ne yaşama güçleri.
Sözleri yapan yazı dizileri gibi
Olamaz bir çok varlıklar ilkeleri olmadan, sanımızca.
Bir de neden yaratmamış bu denli kişileri doğa
Denizleri yürüyüp geçecek ölçüde,
Büyük dağları elleriyle bir yana itecek güçde,
Gene neden bir kişiye verilmemiş bir kaç kuşaklık yaşama,
Neden belli bir özden gelmiyor bütün varlıklar?
Söylemek gerek yoktan bir varlığın olamıyacağını,
Bütün nesnelerin kendi özünden geldiğini,

Tatlı esintilerle geliştiğini...
Görüyoruz üstün geldiğini işlenmiş yerlerin
İşlenmemiş yerlere, verimli kılındığını elle,
İlk nesne özlerini toprakta bulmanın gerektiğini,
Ekilmiş, işlenmiş bakımlı yerde dolgun yemişler veren
Özlerin bulunduğunu, görüyoruz.
Emek vermeden daha iyilerinin yetiştiği görülürdü
Kendiliğinden, yoktan var olaydı nesneler...
Bir bakıma doğrudur ilk varlığın
Nesneleri yok etmeden özlerine dönüştürdüğü birer birer.
Ölümlü olsa bütün bölümleri
Yiter gider, var olamazdı bir daha nesneler.
Ayırmak için bölümlerini, çözmek için düğümlerini
Bir güce baş vurmak gerekmezdi varlıkların.
Ölümsüz özlerden kurulmuştur nesneler,
Dıştan gelen, en ince boşluklarına değin giren
Bir basınçla dağılırlar, yeniden birleşirler,
Yaratıcı varlık gizlemiş bunları gözümüzden.
Geçen günlerin göremediğimiz işleri
Yok etmek için olsa büsbütün yiter,
Yıkılır giderdi nesneler.
Göndermezdi türlere, kuşaklara
Yaşatan ışığı VENUS,
Yetiştirmez, beslemezdi bunları becerikli toprak...
Nerede bulurdu denizler kaynak,
Nereden çıkardı suları uzaklardan gelen ırmaklar,
Nereden alırdı besini soluk ?
Yok olurdu bitmeyen süre içinde
Ölümlü nesnelerden yapılmış bütün varlıklar.
Geçmişin bu geçip gitmişliği içinde
Yeniden onarmak için evreni, sonsuz,
Ölümsüz, özlü nesnelerin bulunması gerekir,
Döndürülemez yokluğa bu yüzden varlık...
Özdeş nedenlerle bağlıdır birbirine
Bütün varlıklar, bir sonsuz özde.

Yoksa bir ölüm olurdu onların en küçük
Doğunuşları bile birbirlerine,
Kurulmamış olsalar ilksiz, sonsuz öğelerden
Dağılır, kopar dokuları,
Oysa sonsuz bir özdendir dokular.
Bağlıdır türlü düğümlerle birbirine,
Bütün nesneler,
Dokularını başka güçlü bir varlık sarsıncayadek
Tüm bir oluş içinde bulunurlar...
Dönemez yokluğa bir nesne,
Ayrılır gerçi yer-kaplayan ilkelerine ne varsa,
Sonra yeniden döner o yer - kaplayan ilkeler
Birleşir...
Bütün varlıkların anası yerin kucağına
Baba AETHER'in gönderdiği yağmurlar
Yok olmuş görünür bir yol,
Oysa, yaratır pırıl pırıl ürünü,
Yeşertir ağaçların dallarını,
Büyür ağaçlar, eğilir dalları
Ağırlığı altında yemişlerin...
Bizim soyumuz için, öteki diriler soyu için
Bundan çıkar besinler,
Görürüz illeri şenlendiren çocukların
Çiçek çiçek geliştiğini,
Ormanlarda yapraklar arasında şakıyan
Yavru kuşları,
Yaylımda dinlenen koyunların
Yorgun gövdelerinin dolgun memelerinden
Süzülen ak südü emen, ot yiyemiyen
Oynaşan, sıçraşan, eğlenen körpe kuzuları,
Yağmurdan çıkmış bütün bu gördüklerimiz
Yağmurdan...
Yok olmaz yok olmuş görünen yok olmaz.
Yeni bir nesne doğurur yaratıcı varlık
Bütün tükenenlerden,
Yol açar birinin ölümü ötekinin doğumuna...
Göstereyim yoktan gelmediğini varlığın
Göstereyim :

Yok olmaz artık bir kez var olan,
Göremediğimizden ilkelerini nesnelerin açıkça
Düşünürsün ikili birli.
Anlatmam gerekiyor sana gerçekten var olduğunu
Göremediğimiz varlıkların...
Bir takım olaylar sayacağım :
Önce korkunç çarpmalarıyla denizleri döven,
Kocaman kocaman gemileri deviren,
Bulutları parçalayan, dağıtan yeller var,
Yelçevrentileri var dolaşır ovalarda,
Sürükler devrilmiş büyük ağaçları,
Siler süpürür tepelerini yüksek dağların,
Allak bullak eder ormanları sağnaklar...
Görünmeyen varlıklardır bu korkunç
Bu gürleyen, uğuldayan, homurdanan esen - yeller...
Yerler toz duman olur, denizler çalkanır,
Sağnaklar boşanır, uzaklara değin
Bulutlar savrulur bucak bucak, esen-yellerden.
Önce durgun görünür, sonra birden
Dağlardan inen yağmurlarla beslenen,
Orman yıkıntılarını silip süpüren
Bütün bütün ağaçları sürükleyen
Azgın ırmaklar gibidir esen - yeller,
Ne köprüler dayanır bu azgınlıklara,
Ne yağmurlardan kabaran ırmakların gücüne
Karşı duracak ayak bulunur,
Bunlar gibi yıkar dev gümbürtülerle,
Korkunç yellerin kocaman yığınları yıktığınca
Sağnaklar, önüne geleni.
Ne çıkarsa karşısına yüklenir,
Devirir sürekli vuruşlarla,
Sarsar, taşan bir ırmak gibi, sürükler
Yok eder, atar içine çevrentilerin,
İşte böyledir sağnaklar, kasırgalar.
Görünmeyen varlıklardır esen - yeller,
Yaptıkları işlerle, yer kaplayan özleriyle, görünen
Büyük ırmaklarla yarışırlar...
Böyledir sessiz, değişik kokular da,

Ne burnumuza gelişini sezdiklerimizi görürüz,
Ne dokunduğumuz sıcağı, soğuğu,
Ne de işittiğimiz sesi görebiliriz,
Yer kaplayan, gerçek varlıklardır bunlar,
Yoksa çalışamazdı başka türlü duyular,
Dokunmak, dokunulmak gücü olmasa gövdemizin.
Sereriz dalgaların kırıldığı kıyılara giyimlikleri,
Islanırlar, kururlar, güneşte...
Oysa ne ıslaklığın yapısı görülür,
Nede sıcaklık etkisinin özü...
Pek küçük öğelere bölünmüş bunlar belli,
Gözle görmemizin yolu yok.
Aradan bir çok yılların geçmesiyle
Ne soy aşınır giderse parmakta yüzük,
Oyarsa oluktan damlayan su taşı,
İncelirse kaskatı sapan demiri
Görünmeden tarla evleklerinde,
Böyle yıpranmış kaldırımlar ayakları altında
Elin - günün...
Gördüğümüz gibi gizliden gizliye
Aşınmış tapınakları görmeğe gelenlerin
Sağ ellerinin sık sık dokunmasından
Kapıların tokmakları...
Bu yüzdendir gördüğümüz yıprandığını,
Kırılıp döküldüğünü, dağıldığını nesnelerin,
Geçen günlerin içinde,
Gizler, göstermez bize bunu doğa...
Sonradan bu nesneleri gün gün ana-varlık
Ayırır bölüm bölüm, birleştirir,
Uygunca yaratır yeniden...
Yetmez bunları görmeğe gözümüzün gücü...
Ne eksilen bir yaşam gücü var bu nesnelerde,
Ne de yaşlanıp kocalma.
Ne denizlerde tuz tükenir, ne kayalar biter,
Anlaşılmaz bunların nesoy olduğu geçen süre içinde,
Bu görünmez nesnelerle görür işini temel-varlık...
Birleşemez yer kaplayan varlıklar istedikçe
Evrende sımsıkı, boşluklar vardır nesnelerde,

Elverişlidir bunları bilmek bir çok işlerde.
Sakın düşünmeyesin yanılmayı,
Sürekli araştırmada, varlığın bütünü yolunda,
İkili birli saymayasın sözlerimizi...
El değmemiş, bilinmemiş boşluk vardır,
Yoksa bir kımıldama bile olamazdı nesnelerde,
Bu yüzdendir nesnelerin gördüğü işler,
Birbirinin yanında kalırdı topu birden
Boşluk olmasa, kımıldamazdı,
Engellerdi birbirini ne varsa.
Boşluk olmasa devinme de olamazdı nesnelerde,
Denizleri, karaları görürüz, göklerin yükselişini,
Daha bir çok nesnelerin türlü durumlarda,
Biçimlerde devindiğini görürüz,
Boşluk olmasa devinme de olamazdı nesnelerde,
Kendiliğinden, kuşaklar bile olmazdı bir yol,
Olduğu yerde kalırdı nesneler kaskatı...
Dolu nesnelerin bulunduğu düşünülse bile
Kolay olmaz bunları nesnelerle görmek, anlamak,
Kayalardan, oyuklardan sızan suların
Besin verir ıslaklığı dökülen bol damlalarla
Diri varlıklara kendiliğinden,
Ormanlar gelişir, gün gün bolluk yağar ortalığa,
Kaynaklardan çıkan besinler
Dağılır bütün dallara değin köklerle.
Sesler çıkar dalgalardan, kapı sürgülerinden
Evlerin, gıcırtılar gelir,
Soğuk bir katılık verir kemiklere,
Olmasaydı boşluk ne bunlar olurdu,
Ne de karşılıklı dönüşmeler nesnelerde,
Bir olay da göremezdin bu yüzden...
Nedendir gördüğümüz eşit büyüklükte nesnelerin
Birbirinden ağır geldiğini,
Bir olurdu bir yün yumağı ile
Eş büyüklükte kurşunun ağırlığı,
Eşit basınç olsa bütün nesnelere.
Ne denli düşerse düşsün yer kaplayan nesneler,
Boşluklar vardır onlarda özlerince gene de...

Bu yüzdendir daha yeğnik göründüğü büyük olanın;
Daha büyük boşlukları bulunmasından apaçık.
Daha ağır gelir içinde
Daha büyük boşluklar bulunan nesneler.
Budur anlatmak istediğimiz kolayca,
Bundandır nesnelerde boşluk vardır dememiz...
Gerçekten ayırmasın seni, diye, bu konuda
Çürütmem gerek başkalarının düşüncelerini.
Onlar: Pullu balıkların su dolar arkadaki boşluklarına,
Yol açar suda, böyle değiştirir yerini balıklar,
Diyorlar.
İlerlermiş sularla çarpışarak,
Bu yolla devinirmiş bütün öteki nesneler de,
Değiştirirmiş aralarında yerlerini
Dolu olmalarına karşılık.
Yanlış olsa gerek bu açıklama,
İlerleyebilir miydi yüzücüler,
Değiştirebilir miydiler yerlerini bir kez?
Geriye çekildikçe sular, nesoy ilerlerdi balıklar,
Ya nesnelerin kendiliğinden devinmesini,
Ya da içlerinde boşluğun bulunduğunu
Benimsemek gerek devinmenin başlaması yolunda...
Çarpıştıktan sonra ayrılır iki nesne,
Soluk dolar gerekince aralarına, boşluğa,
Akar hızlı devindiğinden dolayı yel,
Doldurur ortalığı baştan başa birden
Bu yüzdendir soluğun
Boşalan bir yeri birden doldurması...
Söylemek yanlıştır burada:
Nesnelerin birbirinden ayrılması, bütün olup bitenler
Soluğun katılaşmasındandır, diye.
Böyle değildir boşluğun oluşu,
Gene o soluktur boşalan yeri dolduran...
Ne böyle katılaştığı doğrudur soluğun,
Ne de onu boşluksuz düşündüğümüz.
Nesnelerin bir arada birleştirildiği,
Çekildiği yolunda olsa bile devinme

Gene de düşünmek gerek boşluğun bulunduğunu
Nesnelerin içinde...
Göstermem gerek sana bu yolda bir çok kanıtlar,
Bunlarla kazanacağım güvenini senin,
Elverir anlayabilmen için gerçeği
Şu bir kaç çizgi sana bol bol:
Dağ başında birini kovalayan köpekler
Bulur koklamalarla yapraklar arasında
En kesin izleri burunlarıyla.
Sen de görürsün ötekilerden ayrı olarak
Bütün nesnelerin içinde görünmeyen işleri,
Kavrarsın onların özünü, bulursun gerçeği,
Yavaşlarsa çalışman, cayarsın bu konudan,
O gün sererim gözlerinin önüne bunu yeniden

MEMMİUS :

Yudum yudum içmek için yaklaşıyorum
Bolkaynaklara, bu bilgilerden
Zenginleşecek benim de dilim,

Korkuyorum yaşlılığım yüzünden
Bozulacak diye bu derli toplu düzen.
Çözülmesin yaşadığımız kapının sürgüsü,
Duyacaksın bütün türkülerimde, bu konuda
Gösterilen kanıtların çokluğunu...

Bir daha dönelim eski sözümüze :

İki kaynağı vardır bütün varlığın
Biri boşluk, biri öğe, nesnelerde,
Bunların içinde gelişir, devinir varlık.
Yeterlidir sağ-duyu nesnelerin
Anlamak için ana-ilkelerini.

Bilinmeyen olayların kavranılmasında
Bulamayız daha sağlam bir ilke anlayış gücümüz için.
Boşluk dediğimiz yer, uzay olmayaydı

Ne bir yer bulabilirdi nesneler,
Ne de gidip gelebilirdi ileri-geri

Az önce sana gösterdiğim yolda..
Söylenemez bir üçüncü yolun bulunduğu
Varlık için,
Yer kaplayan özlerden, bir de boşluktan başka...
Olursa böyle ibr yol gerekir onun da

Ya daha büyük, ya daha küçük olması,
Görülür yumuşak, ya da sert bir dokunma sonunda
Yer kaplayan nesnelerin bütün düzeninde
Bir gelişmenin sürüp gittiği,
Dokunma olmadan nesnenin bir tek bölümünde bile
Ne bir değişme olur, ne bir dönüşme...

İşte bundandır bu doldurulmamış yere
Bizimde boşluk adını vermemizin gerektiği...

Varlığın, ne yollu olursa olsun
Başka varlıklara karşı ya etkileyici,
Ya da etkilenici olması gerekir...
Olamaz yer kaplayan-öz olmadan
Ya etkileyici, ya da etkilenici bir nesne.

Boşlukla bağımsız devinme olmadan
Uzam da düzenlenemez önceden...
Bu yüzdendir boşlukla öğeler için
Bir üçüncü YOLUN bulunmadığı nesneler düzeninde.
Duyularımıza gelmediği gibi böyle bir varlık
Bağlanılmaz ona düşünmekle de.

Bu iki bağdaşık ilkeden çıkar bütün nesneler,
Yoktur bunların dışında bir olay, bir bağlantı,
Göremeyiz yok edici, ayırıcı başka bir düzen,
Bu yüzdendir taşın ağırlığı,
Suyun akıcılığı bu yüzdendir.

Nesnelerde vardır dokunma gücü,
Boşlukta değil...
Tutsaklık, bağımsızlık, yoksulluk, zenginlik,
Olan, yok olan bütün değişmeler
Olamaz nesnelerin öğeleri olmadan,
Böyledir alıştığımız, doğru dediğimiz bütün olaylar...

Zaman bile değildir kendi kendine bir varlık,
Nesnelerden gelir duyularımız, unuttuklarımız,
Gelir çarpar duyularımıza ne varsa,
Sonradan,
Kavranmaz duyularla zaman
Nesnelerin oluşları, davranışları anlaşılmadan.

Savaşmayı gerekli kıldı Troyalılar için,
Söylenenlere bakılırsa,
Kaçırılan Helena'nın kurtarılması,
Gerçekten olmayaydı bunlar
Bilinemezdi kişi soyunca bize kalırsa,
Geçen günler getirilemez bir daha geri,

Ne bir kez olmuş bitmiş olaylar,
Ne oldukları söylenen yer,
Neden geçen günler döner bir daha geri...

İlk yer-kaplayan öz bulunmazsa nesnelerde
Ne yer, ne bütün olayların geçtiği uzay olur,
Ne güzel Helena'nın sevgi ateşi

PHRYGİA'lı Alexander'in gönlünü tutuşturur,
Ne de dillerde söylenen, yürekler doğrayan
Savaşlar olurdu.
Ne tahta atla Grekler girerdi geceleyin Troya'ya,
Ne de yakılır yıkılırdı kaleler...
Bütün bunlardan anlarsın olup bitenlerin

Kendiliğinden olmadığını öğelerin oluşu gibi...
Boşluktan bile söz edilemez bu yolda.

Bir çok sözü geçen olaylar oluşlarında
Bağlıdır öğelere, ortaya çıktıkları uzaya.
Bir yandan nesnelerin öğeleridir yer kaplayan özler,

Bir yandan da birleşir, bağdaşır ilkeler...
Çok dayanıklıdır, sıkıdır nesnelerin ilk-özleri
Giremez içlerine dışardan basınçla bir nesne
Bağlıdırlar birbirine sımsıkı, bölünmezler...
Bir gerçektir ınanmanın güç olduğu,
Hangi nesnelerde yüreğine girilmez
Yer kaplayan özlerin bulunduğuna...

Yıldırım düşer gökten, girer evlerin çatılarına,
Kopar bir gürültü, bir ses,
Akkor oluşu gibi demirin ocakta,
Kızgın buğularla
Dağılır kayalar parçalanır,
Düşen yıldırımların aşırı sıcaklığından
Altının yumuşayıp eridiği gibi
Akıp gider yalımların etkisinden
Maden özlerinin yüzleri bile buzlarca.

İşler gümüşe sıcaklıklar
Yüreğe değin gecen soğuklar gibi.
Anlarız soğuğu da sıcağı da
Sağ elle tutunca yukardan içine su dökülen bir kabı.
Böyle çok görülmüştür evrende
Özüne girilmez nesnelerin varlığı
Bundandır nesnelerin özüyle uğaraştığım.

Dinle, bir kaç mısra ile neler göstereceğim sana :
Gerçekten vardır sonsuzca kalan,
Yer kaplayan, dayanıklı varlıklar,
Nesnelerin baş-ilkeleri olduğunu söyleriz bunların,
Onlardır bütün olup bitenlerin nedeni.

Öğelerle içinde nesnelerin devindiği
Boş uzayın iki ilke olduğu bir gerçektir.

Bilindiği gibi büsbütün değişik olan evren
Bütün nesnelerin bozulmadan, özü dağılmadan
Kendiliğinden saklandığı, kaldığı yerdir...
Uzayın yayıldığı boşluk denen yerde
Bir nesne bulunmaz, bu yüzden nesnelerin
Kapladığı yerde de bir boşluk yoktur.
Baş ilkelerde boşluk yoktur bundan dolayı.

Bütün varlıklarda bulunması gerekir boşluğun
Sıkı yer kaplayan özü de
Kuşatması gerekir boşluğun dört bir yandan.
Gerçi varlıkların içinde gerçek bir görüşle
Gösterilemez gizli bir boşluğun bulunduğu.

Dört bir yanı çevreleyen yer kaplayıcı sıkı öz
Göz önünde tutulsa bile...
Ana özden başkası birleştirilemez uyarınca
Bu ana özdür nesnelerle boşluğu bağdaştıran güç.

İsmet Zeki Eyuboğlu

Resimde Doku Sözü

Sezer Tansuğ

Resimde doku deyimi ya da kavramının salt formel ve teknik bir açıdan ele alınmasına bilmem ne buyurursunuz? Tabiî işin böyle olduğunu size göstermeye çalışacağım için, yani, taptaze bir insan tavrını, taptaze bir duyarlığı resim yüzeyine işleyen dokunun, teknik ve formel bir açıdan alınmış olduğunu kavramaya sizi çağıracağım için beni bağışlayın. Bu formel bir açıdan ele alınmaya çalışılan soyut resimde «somut»'un hakkını arayışına benziyor.

Nuri İyem Yeditepe'nin 16 Kasım tarihli 51. sayısında Seniye Taylan'ın resimleri için yazdığı yazıda bu sanatçının giderek dokuyu keşfetmiş olduğunu ve bunun ona ötedenberi şansını denediği bir takım konulardan sıyrılmak imkânının verdiğini sölüyor. Seniye Taylan'ın yeni resimlerinde gözden kaybedilmeye çalışılmış olsa bile bazı figüratif kalıntıların göze çarpması bu keşfin henüz tamamlanmamış olduğu ilhamını da yazara veriyor.

Bu tutumun konusuz ve figürsüz resim konusunda hakikî bir bağnazlık olduğunu size belirtmek isterim. Bundan rica ederim şunu anlamıyor musunuz? Konudan ve figürden sıyrılındığı ölçüde, dokunun gerekli etki ve sonuca varabildiği yargısı çıkmıyor mu bundan? Figüratif resminden umduğu başarıya ulaşamıyan bir ressam, figürsüz, konusuz çalışmasında da başarıya ulaşamayınca işi dokuya döküyor. Nuri İyem kendisini kendisiyle savunmasını bilmez. Hep başkalarına başvurur. Örneğin Batının yeni büyük ustalarıyla kendisini savunmaya çalışır. Bu defa hiç iyi bir örnek seçmemiş demiyelim de, kendi tutumunu, bir takım kimseleri savunmaya başlayarak bir ba-

şarısızlık olarak yaymak istiyor diyelim. Hiç böyle şey yapmazdı Nuri İyem. Savunmazdı Türkiyedeki ressamlardan hiç birini. Realiteyi mi kavramaya başladı dersiniz. Ne dersiniz biraz yanlış kavramıyor mu? Bu sanatçının kurmak istediği cepheye iltihak edecek sanatçılara durumlarının hiç de iyi olmıyacağını hatırlatmak gerekir mi bilmem.

Resimde doku kavramı şüphesiz soyut resim akımlarının ortaya çıkardığı bir meseledir. Ama bu kavram resmin işlenmesinde bir araç olarak benimsenmiş ve her araç gibi bunun da ancak işleyenin elinde bir değer taşıyabileceği anlaşılmıştır. Bu kavramın konudan figürden sıyrılıp gerçek resim niteliğine varmak için sanatçıda amaç haline getirilmesi ne anlama varabilir? Bu doku titizliğine bir özenti demekten başka çaremiz yoktur. Bu endüstrinin olmadığı bir ülkede, o ülkenin gerçeklerini hesaba katmayan bir davranışın sahte endüstri gösterilerine kalkışmasından başka nedir ki? Nuri İyem'in yaptığı resimlerin neden işleyemediğini bilmem ki size anlatabiliyor muyum? Nuri İyem'in belki de tek çeşit, soyut bir doku bildiği, yaşayan dokuyla yaşamıyanı ayırdedemediği anlaşılmıyor mu?

Şimdi de bu doku ilhamının Nuri İyem'e biraz da nerden geldiğini kısaca görelim. Mimarlık ve Sanat dergisinin geçen sayılarından birinde mimarlık fakültesinde konfrenasçı olan Amerikalı bir yazar Nuri İyem'in resimleri hakkında bir yazı yazmıştı. Bu yazar tahmin edeceğiniz gibi mekanik bir görüşle, sırf teknik ve malzemeden hareket ederek Nuri İyem'in resimlerinden yoğun duyarlık etkileri çeşidinden sonuçlar çıkarıyor, yorumlar yapıyordu. Aslını isterseniz boyanın ince sürüldüğü yerlerle kalın sürüldüğü yerler arasında gezinip duran bu yorumlar sadece gülünçtü.

Doku ilhamının Nuri İyem'e nerden geldiğini şimdi çok iyi anlıyorsunuz değil mi? Amerikalının onu savunmasından cesaret alan Nuri İyem hemen hemen ayni dayanaklarla başkalarını savunmaya başlıyor. Bu iş de elbet savunulan sanatçının leyhine oluyor. Çünkü Nuri İyem başarısızlık yolunda müttefik arıyor. Ne kadar ustasın dedikse de Nuri İyem'i inandıramadık. Nuri İyem bu çeşit-

ten savunmaları ve hücumları bırakıp resmin tekniğini ve hamurunu öğretmek için çevresine bir çok talebe toplamalıdır. Ama Nuri İyem başarının ve duyarlığın öğretilemiyeceğini bilmeli. Onun yapması gereken şeylerden biri de coşkun istekleri, genç atılmaları sınırlamamak, kötülememek, kösteklememektir. Hiç de yabancısı olmadığını sandığım bu sır onu akademiye taş çıkartacak bir resim okulunun, bir atölyenin saygıyla anılacak hocası yapabilir.

Orta Amerika'nın İsviçresi :

Costa Rica Cumhuriyeti

Emilio Peruzzi

Caraibi alanı, yani Antil adalarıyla, Meksika'dan Venezuela'ya kadar uzanan Amerika kıyısı arasındaki pırıl pırıl, mavili yeşilli bölge, gençliğimizde okuduğumuz hikâyelerin dip diri anılarına bağlıdır: Cuba, Santo Domingo, Yucatan yarımadası ve Marcaibo, Salgari kahramanlarını hatırlatır, durur.

Ama, yeni olaylar, hele Avrupayı yakından ilgilendiren kaynaşmalar, bugün burayı, demokrasi uğrunda girişilen çabaların bir sahnesi haline getirmiştir. Amerikanın tam ortasında, nüfusu Napoli'ninkini aşmıyan, Atlantik'le Pasifik'e ovalarla açılan, yüksekliği 3800 metreyi aşkın, verimli yaylalar, sıra sıra yanardağlarla kesilen Costa Rica, demokrasinin doğuşuna ve sağlamlığına da örneklik etmektedir. Bütün bu özellikler, Costa Rica'ya, haklı olarak, Orta Amerikanın İsviçresi adını verdirmiştir.

Costra Rica, başarılması güç, çok güç şeylerin büyüsünü taşıyan bir tarih mucizesidir.

Kristof Kolomb, 1502 yılının 19 Eylülünde bu ülkenin Atlantik kıyısına uğradı. Büyük bir keşif zincirinden yeni kurtulmuş olan bu ünlü denizciye belki de büyük bir ün kazandıracaktı. Ama, Güney Hind'e gitmek için tasarladığı yolu aşma isteği, onu bu ülkenin içine dalıp, yüksek dağları aşarak Pasifik'e açılan arkadaki geniş toprakları görmekten alıkoydu. Costa Rica'yı asıl bulan ve onu elegeçiren Cartago şehrinin kurucusu Juan Vasquez de Coronado oldu. 1563 yılında kurduğu bu şehir, 1823'te başşehir San José'ye nakledilinceye kadar başşehir olarak kaldı.

Costa Rica'yı ilk ele geçirenler, bâzı nehirlerin kumla-

rındaki altın pırıltılarından gözleri kaşamarak, buraya «zengin kıyı» anlamına gelen bu adı vermişler; kaderin bir cilvesi olarak böyle adlandırılan ülkenin, kısa bir süre sonra, İspanya sömürgelerinin en yoksul bölgesi olduğu anlaşılmış.

Costa Rica'nın İspanya kırallığıyla ilgisi yoktur; dünyanın bütün ülkelerinden ayrı olarak yaşar. Zencilere de hiç önem vermezler burada; çünkü bunlar hiç bir değeri olamayan işçilerdir. Costa Rica'da her beyaz insan, günlük ekmeğini sağlamak için, kendi hesabına, durmadan çalışan bir çifçidir. Costa Rica'da herkes, küçük de olsa, kendi toprağını eker, başkasının emrinde çalışmaz, kendi işine bakar. Burada köle ve esir yoktur, herkes kendi kendinin efendisidir. İspanyol valinin bile toprağı işlemek için kollarını sıvaması gerekir.

Costa Rica mucizesinin kökü işte bu yoksulluktur. Ekonomik koşullar, daha politik demokrasiye ulaşılmadan önce, kendiliğinden doğuveren bir çeşit demokrasiye, gerçek bir köy demokrasisine yal açmış, bu da daha 29 Ekim 1821'de İspanya'ya karşı kurtuluş bayrağını çekmeden önce, memlekete gerçek bağımsızlığı sağlamıştır. Demokrasi Costa Rica'lıların kanında vardır, atalarından kalma bir gelenekle kendiliğinden doğma, içten gelmedir.

XIX. yüzyıl, Costa Rica için yalnız hukuk bakımından demokrasi çağı değil, bolluk ve ilerleme çağıdırda.

1804'te burada kahve yetiştirmeye başlanmış; hükümet, işlenmemiş topraklarda beş yıl kahve yetiştirene, ektiği toprağı vermeyi vaadetmiş, ve iyi yetişen ürünleri satın almış ve bu yolda sosyal kanunlar koymuştur.

1843'te Costa Rica'ya gelen İngiliz kaptan William Le Lacheur o yılın bütün kahve ürününü alıp, Londra'ya götürmüş. Kaptanın dönmesi gecikince, Costa Rica'lılar önce, iş alanında salt sözün yeter bir garanti olmasından şüphe etmişlerse de 1844 Noel'inin ârifesinde kaptan, «Monach» adındaki gemisiyle limana gelmiş ve bütün borcunu ödemiş. Kosta Rica'da ilk Britanya paraları dolaşmıya başlamış. Bunlar, yeni bir çağın, bolluğun ve bereketin başladığını gösteren belirtilerdi.

Profesör Aubrun'ün yazdığına göre, Costa Rica ancak 1850'ye doğru kakao danelerini para yerine kullanmayı bırakmıştır. Herkesin birbirini adıyla, sanıyla tanıdığı bu küçük devlette, ticaret hayatında, söz yeter bir garantiymiş. Kredi için senede sepete, banka işlemlerine lüzum yokmuş. Toplumsal sorun diye bir şey yokmuş; cinayet işlenmezmiş. Kimse kendi emeğini satmadığı için, büyük mülk sahipleri de yokmuş; gündelikle, ücretle çalışan işçi diye bir şey de bilinmezmiş burda.

1844'ten bu yana, dünyanın en iyi kahvesi olarak kabul ettikleri için, İngilizlerin gittikçe artan istekleri üzerine kahve ekimi gelişti ve böylece, memleket büyük ibr bolluğa kavuştu. 1878'de sosyal gelişmeler alanında önemli gelişmeleri gerçekleştirenlere, muz yetiştirmek için toprak verildi. Kakao, şekerkamışı ve ananas da burada yetişen önemli ürünlerdendir. Costa Rica bugün, asıl halkı hiç bir değişikliğe uğramadan kendi topraklarında yaşayan tek ülkedir. Nüfusunun artış oranı dünyanın en yüksek artış oranları arasında olduğu halde, bu hiç bir zor durum yaratmaz; çünkü memleket topraklarının üçte ikisi henüz el değmemiş verimli topraklardır. Nüfusun % 2 sini zenciler ve melezler teşkil eder; ama Costa Rica'da bu da önemli değildir; çünkü hiç bir ırk ayrılığı gözetilmez. Nüfusun % 90 ının, doğrudan - doğruyı burayı ilk ele geçiren İspanyolların torunlarının teşkil etmesi, ülkeye Amerikad'a eşine raslanmıyan bir kararlılık ve ilerleme gücü sağlamıştır. Öyle ki, bu kararlılık, sonuç olarak ordunun ortadan kalkmasına yol açmış ve onun yerini «mütevazi» bir polis gücü almıştır. Orduya harcanan paralar da memleketin ekonomik ve kültürel gelişmesine ayrılmıştır. 1958'de «Kılıçların yerini sapanlara bırakın» vecizesiyle seçimi kazanan bugünkü Cumhurbaşkanı Mario Echandi bu vecizeyi kelimesi kelimesine gerçekleştirmiştir.

Costa Rica'da zenginlik, demokrasi ve kültür at başı beraber gider ve birbirinden faydalanırlar. Devlet bütçesinin üçte ikisi millî eğitime ayrılmıştır. 1864'te nüfusun % 89 u okuma yazma bilmezken, bu oran 1954'te % 11 e, hattâ şehir bölgelerinde % 7 ye düşmüştür ki, bütün Orta

Amerika'da en düşük olan oran buranınkidir ve gitgide daha da azalmaktadır. İlk ve orta öğretim mecburî ve parasızdır. 1.214.000 nüfusu olan bu memlekette okula gidenlerin sayısı 202.000 dir. San José çevresinde bilim araştırmalarına ayrılmış çok modern teşkilâtlı Millî Üniversite öğrencilerinin sayısı 4.700 dir.

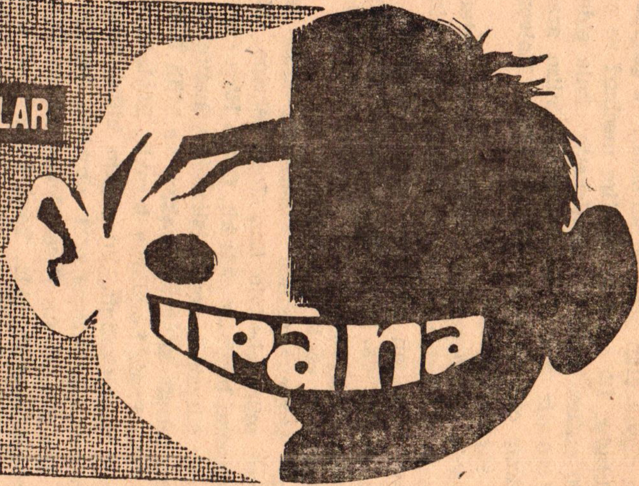
Costa Rica'da en önemli şey, kültüre karşı gösterilen saygıdır. Buranın Millî tiyatro binası İtalyan mermerinden ve Paris Opera binasının modeline göre yapılmıştır. Bu tiyatro, yalnız Amerikada, programının seçkinliğiyle ün salan bir tiyatro olarak tanınmakla kalmaz, kültüre karşı gösterilen saygının da canlı bir anıtıdır.

Bu senenin temmuz ayında Amerikalar - arası ikinci felsefe kongresi münasebetiyle San José şehrine, dünyanın dört bucağından bilginler çağrıldı. Costa Rica Cumhurbaşkanı, toplantı süresince devlet işlerinin yönetimini, başkan yardımcısı, felsefe kongresi başkanı ve Millî Üniversite Profesörü olan Prof. Bonilla'ya bıraktı. Böylece, gerek kendinin, gerek memleketinin, bu seçkin bilim adamlarına ve onların kuracağı düzene karşı duyduğu saygıyı göstermiş oldu. Altı gün, Costa Rica, **Devlet** yazarı Eflâtun'un idealini gerçekleştirmiş oldu. Yani, Devlet işleri, konusu devlet yönetimi ve politikası olan bir bilimin temsilcisine, bir filozofa verildi.

Çeviren : Saime Özkul

DİŞ SAĞLIĞI ÇOCUKLUKTA BAŞLAR

ipana

ANTI ENZYM. WD-9 LU DİŞ MACUNU

(YENU : 2 — RADAR REKLAM 103)

(YENU : 4 — BASIN : 12679)

Çağdaş
Türk Edebiyatı

III

S. Eyuboğlu - V. Günyol

İstanbul
1962

ROMAN :

Türkiye'de, hikâyeden de çok, roman batılı örneklerden hareket eder. Cumhuriyet döneminedek, XIX. yüzyıl Fransız romanı, Türk gerçeklerine, özellikle İstanbul hayatına uygulanıyor. Ama, bu dönemde bu yazılan romanlar, insan ve tabiat tasvirlerinden, coşkun bir duyarlıktan kurtulamıyor.

Cumhuriyetin ilk yıllarında, roman daha geniş bir memleket gerçeğine çevrilmekle beraber, yine de güçlü bir gerçeğe kolay kolay ulaşamıyor. Ama, 1930'dan sonra, edebiyatın öbür türlerinde de olduğu gibi, Kurtuluş Savaşı'nın değerlendirdiği halkı, orta insanı, çoğunluğu ilgilendiren sorunları görme ve gösterme, birden, romanın başlıca konusu ve kaygusu oluyor. O kadar ki, bubünedek yazılan Türk romanlarının çoğu, belki de en değerlisi, içlerinde fanteziye, hayale çok az yer verilen, birer "teşhis" sayılabilir. Yazarlar, memleket üstüne görüşlerni, dileklerini, incelemelerden çok, roman yolu ile söylemek istiyorlar. Bu yüzden, yeni Türk romanı, günlük değerleriden evrensel insan değerine, şiirden daha az ulaşabilmektedir. Bu türlü denemenin Cumhuriyet döneminde en iyi örneğini veren romancı Yakup Kadri Karaosmanoğlu olmuştur.

Romancı, hikâyeci ve ozandan çok daha fazla, yaşadığı, çevresinde gördüğü gerçekleri derinleştirmek zorunda olduğu için, bütün edebiyatın yöneldiği Anadolu insanını vermek, çoğu İstanbul'da yaşıyan romancılar için pek kolay olmıyor. Bunun için, Cumhuriyet kuşağının ilk romanlarında görülen Anadolu insanları, bir hayli kuş bakışı ve biraz seyyah gözüyle anlatılmıştır. Türk köylüsünün, ırgatının, Anadolu'daki küçük memurun, bir kelime ile orta Türk yurttaşının hayatının yaşanmış, Sabahattin Ali, Orhan Kemal, Yaşar Kemal, Samim Kocagöz gibi romancılarla bir gerçek olarak romana girmesi, ancak Cumhuriyet okullarında yetişmiş kuşaklarla başlamıştır.

Yeni Türk romanı, uzun bir süre, hemen bütün bütün

dış gerçeklere çevrik olarak kalıyor. Dış gerçekte ise, daha çok, Anadolu insanı konu olarak ağır basmakla beraber, yurdu hâlâ İstanbul içinden görenler de az değildir.

Anadolu gerçeğini işliyen romanlarda üç çeşit göze çarpmaktadır: Tam nesnellik kaygusu gündenler; bir çeşit destana kaçanlar ve nihayet, bir çeşit taşlamaya doğru gelişenler. Birinci çeşit romanlar arasında, Orhan Kemal'ın **Bereketli Topraklar Üzerinde**, (1954) Kemal Tahir'in **Sağırdere** (1956) ve S. Ali'nin **Kuyucaklı Yusuf** (1937) adlı romanları özellikle kayda değer. İkinci türün en başarılı eserini Yaşar Kemal'ın, bir köy zorbasının baskı ve haksızlıkları yüzünden çok genç yaşında dağlara kaçıp eşkiyalık yapan köy delikanlısının hayatını anlatan **İnce Mehmet** (1955) adlı romanda görüyoruz. Üçüncü çeşit romanlar arasında da Reşat Enis'in **Toprak Kokusu** (1944) adlı romanı tekniğinin zayıflığına rağmen toplumsal taşlama alanında henüz aşılmamış bir aşamadılar.

Yeni Türk romanı üstüne bir fikir verebilmenin en iyi yolu, belki, belli başlı roman kişilerini gözden geçirmek olacaktır.

ROMAN KİŞİLERİ:

İstanbul'un Anadolu ile ilişkisinde, yani İstanbul aydınının Anadoluyu işleyişinde karşımıza çıkan roman kişilerinin açık özelliği olarak, örneğin, Halide Edib Adıvarın, Y. K. Karaosmanoğlu'nun Kahramanlarında olduğu gibi memleketçi - ülkücü asker niteliği ön plânda yer alıyor. Reşat Nuri Güntekin'in (1892 - 1957) **Çalı Kuşu** adlı eserinin kahramanı, bir aşk yarası yüzünden Anadoluya kaçan ve orada karşılaştığı bilgisizlikle savaşma zorunda kalan Feride, daha sonraki romanların, kafaları olumlu bilgi ile yüklü ülkücü kahramanların yanında artık apayrı bir tip olarak kalıyor. Orhan Hançerlioğlu'nun (1916) **Karanlık Dünya** (1951), Samim Kocagöz'ün **Bir Şehrin İki Kapısı** (1944) adlı zayıf romanlarıyla, Anadoluyu maddî ve

mânevi bakımlardan ışığa kavuşturmak amacıyla İstanbul'u terk eden ülkücü, ateşli aydın tipler meydana çıkıyor. Bu tip kahraman geleneğini sürdüren romancılar arasında Yaşar Kemal başta geliyor. **Teneke** (1954) adlı küçük romanıyla bize, bütün yenilgelere rağmen, içinde ileriye yöneli savaşma ateşini, kötümserliğe düşmeden taze tutabilen bir kaymakam tipi vermiştir.

Anadolu insanının kendi savaşını temsil eden kişilere gelince, bunlar sömürülen, haksızlıklara uğrıyan, çoğu yenilgiye düşmiyen tipler olarak biliriyor. S. Ali'nin **Kuyucaklı Yusuf** (1937) adlı romanının, yaşadığı geri koşullara, baskıya başkaldırmaya, içindeki kötü koşulları görmeye başlıyan kahramanı Yusuf'un, temsil ettiği bu yeni tip geleneği, hapishanede toprak kanununun çıkmasını ve Anadolu'nun zorbalardan, derebeylerden kurtulmasını hınçla, bilinçle bekliyen **Toprak Kousu**'nun Melek'e, **İnce Mehmet**'in köyü ağalardan kurtarıp köy topraklarını eski sahipleri olan köylülere dağıtarak haksızlıkları gidermeye çalışın Mehmet'e kadar uzanmaktadır.

Bu iki tip yanında, bir de İstanbul insanını anlatan romanlarda rastlanan kişiler yer alıyor. Bunlar, Halit Ziya Uşaklığil'in **Maî ve Siyah** (1897) adlı romanın, Doğu ile Batı arasında bocalıyan, kendisine bir ülkü arıyan aydın Ahmet Cemil'in geleneğini sürdürüyorlar. Peyami Sefa (1899-1960)'nın **Bir Tereddüdün Romanı** (1933), **Harbiye Fatih** (1931) adlı romanlarının kişileri iki dünya, Batı ile Doğu, iki sınıf ve iki düşünüş arasında bocalıyan kimselerdir. Ahmet Hamdi Tanpınar'ın **Huzur** (1940) adlı romanının kişisi de yine, Batı uygarlığı ile Doğu geleneği arasında kendine bir ruh huzuru, dayanak arıyan bir tip olarak görünüyor. «Madde» ile «ruh» savaşı, diyebileceğimiz bir savaşa, **Matmazel Noralya'nın Koltuğu** (P. Safa) adlı romanın olumlu dünya görüşüne sırtını çevirip, mistik bir dünyaya dalan kişisi yanında, Orhan Kemal'in, olumlu dünya görüşünü seçen, bu uğurda savaşa karar veren kişileri, bugün Türk aydının içinde bulunduğu ikilik sorununu bütün açıklığı ile ortaya koymaktadır.

Son yıllar içinde bocalıyan kahraman tiplerinin modası geçmiş gibi görülüyor. **İnce Mehmet'de** olduğu gibi, kişilerin artık, ikilikten kurtulup taraf tutma yolunu seçtikleri açıkça görülmektedir.

DERGİLER :

Yeni Türk edebiyatında dergilerin tuttuğu yer büyüktür. Hemen bütün ünlü edebiyatcıları Türk okuyucusu, kitaplarından önce, hattâ bazan kitaplarından da çok dergilerle tanımıştır. Edebiyat okulu niteliğini taşıyan ve yeni düşüncelere önayak olan **Serveti Fünun** (1892) ve **Yeni Mecmua** (1917)'nin ardından, (çoğu süreksiz de olsa) çıkan **Dergâh** (1921), **Hayat** (1926), **Muhit** (1930), **Türk Yurdu** ( ), **Yeni Türk** (1932), **Kadro** (1932), **Fikir Hareketleri** (1932), **Varlık** (1932), **Ülkü** (1932), **Yeni Adam** (1933), **Yücel** (1935), **Ağaç** (1935), **İnsan** (1936), **Tercüme Mecmuası** (1938), gibi dergiler fikir ve sanat akımlarının odağı oluyorlar.

Bu dergilerin savundukları düşünceler kısaca şunlar olmuştur : **Serveti Fünun** ve **Yeni Mecmua'da** aşırı bir Batı ve bilim hayranlığı; **Dergâh'ta** batı akılcılığının «mânevi» değerleri yıkmasını önleyecek bir idealisme'e erme çabası **Hayat'ta** yeniden bir batı hayranlığı, batı uygarlığının yaratıcı kaynaklarını arayış; **Türk Yurdu'nda** kültürün millî olması gerektiği tezi ile tarihte Türklerin getirdiği değerlerin savunulması; **Kadro'da** fikir ve sanat akımlarının ekonomik ve toplumsal yönden ele alınması ve yeniliklerin plânlaştırılması isteği; **Fikir Hareketleri'nde** eleştirel düşünce, serbest düşünce ve demokratik düşünüş ilkelerinin bilimsel olarak savunulması; **Varlık'ta**, cumhuriyetçi, lâikçi ilkelerin cumhuriyet kuşakları ağzından savunulması; **Ağaç'ta** çeviriciliğe karşı yerli değerlerin korunması; **İnsan'da** kapalı kültürden dünyaya açılma ve Türk gerçeklerinin batılı gözüyle incelenmesi; **Ülkü'de** edebiyatı İstanbul'la sınırlamaktan kurtarıp daha geniş bir memleket gerçeğine çevirme çabası; **Yücel'de** Atatürkçülüğü Humanizma ile bağ-

daştırma çabası; **Tercüme Mecmuası'nda** batıyı kaynak değerleriyle ve insanı tanımaya götüren yanı ile yeniden tanıtma çabası.

Bugünkü dergi durumu bir hayli karışık görünüyor. Artık, **Dergâh, Hayat** gibi günün düşünce havasına hâkim bir tek dergi göstermek güçtür. Okunmakta olan belli başlı dergiler şunlardır: Ilımlı bir devrimcilik havası taşıyan **Varlık**; Kültürün millî olmasında direnen **İstanbul** (1954), türkçeleşme akımını daha ılımlı bir biçimde sürdüren **Türk Dili** (1953), sanatta biçim yeniliklerine önem veren **Yenilik**; bütün memleket sorunlarının çözümlenmesine olumbu bilim yoluyla varılabileceğini savunan **Yeni Ufuklar** (1952) yeni değer ve düşüncelerin sözcüsü olmak istiyen ve daha çok sanat ve edebiyat aktüalitesini yansıtan **Yeditepe** (1952); mânevi değerlerin olumlu bilgilere üstünlüğünü savunan **Türk Düşüncesi** (1954), yeni kuşak içindeki çeşitli gerçekçi eğilimleri bir araya toplamaya çalışan **Seçilmiş Hikâyeler Dergisi** (yeni adı **Dost**) (1947).

TİYATRO:

Eskiden Türkiye'de tiyatro büsbütün yok değildi. Karagöz ve Ortaoyunu sözlü gelenekte kalmakta beraber, büyük şehirlerin başlıca esaslı sanat işleri arasında yer tutuyor, hattâ, zaman zaman, toplumsal bir eleştirinin odağı bile olabiliyordu. Bununla beraber, bugünkü Türk tiyatrosu, hâlâ sürmekte olan bu eski gelenekle hiç bir köprü kuramamıştır. Cumhuriyet döneminde, halk tiyatrosunu yenileştirme denemeleri olumlu bir sonuç vermiş sayılmaz henüz. Bugünkü Türk sahnesinin kaynağını tamamiyle batıda aramak gerekir. Esasen, oynanan eserlerin yüzde sekseni türlü dillerden yapılan çevirmelerdir. Shakespeare'i, Molière'i çeviri ve adaptasyon yoluyla sürekli ve düzenli bir şekilde oynamakla işe başlıyan Türk tiyatrosu, Cumhuriyet dönemi içinde, özellikle İstanbul Şehir Tiyatrosu'nun kurucusu Muhsin Ertuğrul'un (1892) çabalarıyla, batılı anlamında bir tiyatro geleneği kurmayı başarmıştır.

Bununla beraber, Türk tiyatrosunun hâlâ çözümlenmemiş olan büyük sorunu, yerli eser azlığıdır. Acaba niçin Tiyatro, Türkiyede gördüğü ilgiye rağmen, Roman ve hikâyede ve şiirdeki bol eser ve sanat düzeyine ulaşamamıştır? Gerçekten, bugüne kadar yazılmış yerli piyesler arasında, köklü bir akım kaynağı olabilecek, örnek tutulacak ve çevirme piyeslerle yarışabilecek bir değer ve önemde eserlere pek rastlanmaz. Bunun asıl nedenini, tiyatronun, bir edebiyat türü olarak, öbürlerinden daha geniş olanakları ve sadece dramaturg'a bağlı olmıyan koşullar istemesidir. Türkiyede 10-17 yıl öncesine kadar tiyatronun bir tek sahnesi vardı: İstanbul Şehir Tiyatrosu. Ankara Konservatuvarının ve tiyatrosunun kurulması ile bu sahneler ikileşmiştir. Ama, her iki sahne de, yarı resmî bir nitelik taşımışlar, ve repertuvarlarını seçerken, ister istemez, bir takım zorunluklara, kendilerini uydurmak zorunda bulunmuşlardır. Ayni şeyi, taşra ölçüsünde düşünülüp kurulmuş halkevleri tiyatroları için de söyliyebiliriz. Kendi kendine yaşıyan bağımsız sahneler yok değildi. Ama, bunlar da, eski ortaoyunu geleneğini ve tulûatçı tiyatroyu söndürmekle kalıyor, ve oynadıkları eserlerde sanat değeri aramıyorlardı. Henüz hiç bir Türk tiyatro yazarı, bu sahneler için eser yazmış değildir.

Şehir tiyatrolarına eserlerini kabul ettirebilen dramaturglar arasında ise, porfessiyonel sayabileceklerimiz çok azdır. Bunların çoğu, ünlerini romanda, ya da şiirde, gazetecilikte yapmış, tiyatro heveslilerdir: Piyesleri, gâh konularının tam serbestlikle işlenememesi, gâh teknik aksaklıklar yüzünden, repertuvarda uzun zaman kalamamışlardır. Kalanları ise, orta aydına seslenen, basit entrikalı melodramlar veya farslar olmuştur. Bununla beraber, Türk sahnelerinde oynanmış, memlekette az çok yankı yapmış 40-50 kadar yerli piyes vardır. Bunların konu bakımından ortak yanları aranacak olursa, çoğunun toplumsal gerçeklere çevrik ve yergisel nitelikte oldukları görülür. Ancak, sahnede toplumsal gerçek de, yergi de, hikâye ve romanda ulaştığı serbestliğe ve memleket ölçüsünde derinliğe varamamıştır. Son yıllarda sahne durumu şudur: İstanbul'da

dram ve komedi bölümlerine ayrılan **Şehir Tiyatrosu** dışında, bir banka tarafından desteklenen **Küçük Sahne**, öğrenimini Amerikada yapmış genç ve vaitle dolu bir rejisörün idare ettiği **Cep Tiyatrosu**, birkaç tane amatör öğrenci sahneleri, bir de orta oyunlarına modern bir çeşni vermeğe, halk tiyatrosunu modernleştirmeğe ve sözlü gelenekten kurtulmaya çalışan **Muammer Karaca Tiyatrosu** bulunmaktadır. Konservatuvar öğrencilerinin yetişmesiyle, Ankara'da, İstanbuldakinden çok daha ateşli bir tiyatro havası yaratılmış ve daha disiplinli sahneler kurulmuştur: **Büyük Tiyatro, Küçük Tiyatro, Üçüncü Tiyatro** ve **Oda Tiyatrosu.**

Gerek yerli eserlere yer vermekte, gerek yabancı eserleri seçme ve sahneye koymada Ankara tiyatroları son yıllarda daha sağlam batılı temellere oturmuş görünüyorlar. Genç tiyatro yazarlarına, yeni denemelere Ankara'da daha geniş ölçüde yer verilmektedir. Son zamanlarda, Ankara operasında olduğu gibi, tiyatro sahnelerinde de özellikle tarihî konuları işliyen yerli eserler repertuvara girmeğe başlamış bulunuyor.

SORUNLAR:

Son yirmibeş yılda üzerinde en çok durulmuş, dergilerde ve gazetelerde edebiyat sanat ve düşünce adamlarını karşılaştırmış, başlıca sorunları gözden geçirmeyi faydalı bulduk. Bunların başında, şüphesiz, yeni Türkiye'nin kuruluşu ile ilgili olan Batı - Doğu sorunu gelmektedir. Kökleri XIX. yüzyılın ortalarına kadar inen, zaman zaman ateşli bir şekilde ortaya çıkan bu sorun hâlâ bugün de yeniliğini kaybetmiş değildir. Geçmişi bütün bütün yadsıyarak, eski edebiyatla, sanat inanışlarıyla bağlarımızı büsbütün kopararak, her şeyi Batıdan mı alacağız? O zaman, millî kişiliğimiz kaybolmıyacak mı? Yoksa, Batı'dan yalnız hayatımız için zorunlu gördüğümüz değerleri almakla mı yetineceğiz? O zaman da, ortaya çıkacak ikilik nasıl sürdürülebilecek ve karşıt iki dünya görüşü nasıl uzlaştırılacak? Bu sorunu Ziya Gökalp (1870 - 1915), kültür ve uy-

garlık kavramlarını birbirinden ayırarak çözümlemişti: Ziya Gökalp, geçmişten kalan ve milletin kültür mirâsı olan millî değerlere kültür; çağdaş hayatımız için gerekli kurumlara, teknik olanaklara uygarlık diyordu. Onca, Batı'nın uygarlığını alıp, kültürünü bırakmak gerekiyordu. Bu uzlaştırıcı görüşe karşı Atatürk'le başlıyan tepki ise şöyle özetlenebilir: Kültür ve uygarlık birbirinden ayrılmaz; Batı'dan şunu alıp buun bırakmayı istesek de yapamayız. Batı'nın yeni teknik olanakları ancak batılı bir kafa içinde geliştirilebilir. Bunun için yenileşmek istiyorsak, geçmişten büsbütün kopmak, geleneklerin, eski inanışların baskısını ortadan kaldırarak yeni kuşakları kayıtsız şartsız batılı bir eğitim ile yetiştirmek gerekir. Bu iki karşıt görüşün temsilcileri düşüncelerini gittikçe geliştirerek bugün de çatışıyorlar. Üstünde durduğumuz dönemin başında ve ikinci dünya savaşı içinde ayni tartışma şu şekli alıyor: Batı uygarlığı kocamıştır, çökmek üzeredir, tekniğin «mânevi» değerler zararına gelişmesi Avrupayı büyük yıkıma sürüklemektedir. Avrupalıların da haber verdiği bu çöküntüye düşmemek için ne yapmalıyız? Kimisine göre, Doğu'nun eski inanışlarına dönülmese bile, teknik yeniliklerden kaçınmalı, elektrik yerine mum ışığına bile razı olarak mutluluğu, eldeki olanaklarla yetinmekte aramalı. Kimisine göre ise, toptan Doğu'nun eski inanışlarına, geleneklerine, dinsel ahlâkına dönmek ve Batıdan gelen her şeyi kuşku ile karşılamak gerekiyor. Buna karşı, batılı görüş daha da ileri giderek, sadece çağdaş batı değerlerine çevrilmenin yetmiyeceğini söyliyerek, Batı kültürünün kaynakları olan eski Yunan ve Roma kültürüne dönmeği salık veriyorlar ve bizde gecikmiş olan humanızmanın doğmasına çalışıyorlar. Kimisi ise, eski millî değerlerin atılamıyacağını, ama bunları, en ileri batılı görüşlerle yeniden ele alıp işlemek ve bugüne maletmek gerektiğini söyliyorlar. Folkloru değerlendirmeğe çalışanlar daha çok bu görüşü tutanlar oluyor.

Din konusunda sık sık tazelenen tartışmalar da, bir bakıma, Batı - Doğu sorununa bağlanmaktadır. İslâmlık ye-

ni yaşayaşımızla, yeni kanunlarımız, okullarımız ve yeni siyasal düzen ve ekonomik koşullarımızla ne dereceye kadar uzlaşabilir? Bu konuda, islâmın ilerlemeğe engel olduğunu söyliyenler olduğu gibi, tersine, Avrupa uygarlığındaki en yeni buluşların Kur'an'da saklı olduğunu söyliyenler de vardır. Bu, aşırılar bir yana, ılımlı aydınlar sorunu şu yoldan ele alıyorlar: Kimileri için, lâiklik din sorununu büsbütün kişisel vicdanlara bırakarak bir çözüm yoluna gitmiştir. Bizim için yapılacak şey, dinle ilgilenmeden bilim ve teknik yolunda ilerlemektir. Kimileri ise, dini, bir takım yobazların sömürme aracı yapmasını önlemek ve bu amaçla da, devlet eliyle «İlâhiyat Fakülteleri» açmak ve din adamları yetiştirmek gerektiğini ileri sürüyor.

Nüfusunun % 70'i okuma yazma bilmiyen yeni Türkiye'de, bilgisizlikle savaş Atatürk'ten beri baş sorunlardan biri olmuştur. Bu sorunun çözümü için ileri sürülen çok değişik düşünceleri şu iki karşıt tezde toplıyabiliriz: Bunlardan birine göre, yapılacak şey, az ama tam anlamıyla kültürlü aydınlar, yaratıcı bilim adamları yetiştirmek ve onlar sayesinde halkın yavaş yavaş ve kendiliğinden uyanıp aydınlamasını beklemek gerektir. Ötekine göre ise, her şeyden önce çoğunluğu okur yazar hale sokmak ve yaratıcı bilim adamlarının, yüksek kültürün bu çoğunluk arasından yetişmesini beklemek...

Bu iki karşıt düşünce arasında uzlaştırıcı çözüm yolları gösterneler de vardır: Bunlara göre, devlet sadece, temel eğitimle uğraşmalı, yüksek bilim kurumları özel teşebbüslerle ve sırf bilimsel araştırmalara çevrilerek geliştirimeli.

Buna bağlı olarak, edebiyatçılar arasında, aydınlar mı halka doğru gitmeli, halk mı aydınlara doğru gelmeli tartışması da sık sık ortaya çıkar. Bu tartışmanın en son örneğini N. Ataç (1898 - 1957) Prospero ve Caliban adlı bir seri denemesiyle ortaya koymuştur. Ona göre, gerçek aydın (Prospero) halkın yetişmesiyle ilgilenmez, yalnız kendini yetiştirip aşmayı amaç bilir. Caliban ise, onun getirdiği de-

ğerlerden faydalanarak ona özenerek bilgisizlikten kurtulur. Buna karşı, kendi haline bırakılan Caliban'nın Porspero'yu yaşatmıyacağı, öbür yandan çevresiyle ilgilenmiyen aydının hiç bir zaman kendi kendini aşamıyacağı, yüksek değerlere teker teker değil ancak topluca varılacağı ileri sürülüyor.

Çözümlenmesi güç ve en ateşli konulardan biri de müziktir. Öbür sanatlarda bütün açıklığı ile görülmiyen Batı-Doğu ikiliği, müzikte, biri alaturka biri alafranga adı ile yan yana yaşıyan, birbirinden baştan başa ayrı iki sistem, iki duyuş ve anlayış bütün kesinliğiyle ortaya çıkıyor. O kadar ki, bu ikilik ortada kaldıkça yeni Türk düşüncesinin bir açıklığa varamıyacağını söyliyenler bile oluyor. Özellikle Atatürk'ün, kısa bir zaman için doğu müziğini radyodan kaldırmasıyla başlıyan batı müziği mi ? Doğu müziği mi ? Dâvası alaturkacı ve alafrangacı aydınlar arasında bugün bile sürüp giden bir tartışma konusu yaratmıştır. Alafrangacılar doğu müziğinin insanı derin «melâl» havasına soktuğunu, onda yaratıcı ruhu körlettiğini, tenbellik ve gevşeklik aşıladığını ileri sürmekte ve doğu müziğini büsbütün kaldırılarak yerine -caz müziğinden klâsik müziğe kadar bütün türleri ile - batı müziğinin konulmasını istemektedirler. Buna karşılık ataturkacılar, bir milletin her şeyini değiştirmek mümkün olsa bile, dili gibi müziğinin de değiştirilemiyeceğini, ayrıca bu müzikte batı müziğindeki olanakların fazlasıyla bulunduğunu, hattâ batı müziğinin bile zamanla doğu müziğine döneceğini ileri sürüyorlar. Sorunu daha ılımlı ve daha bilimsel bir şekilde ele alanlar, alaturka müzikte bir çok değer görmekle beraber, bu müziğin belli bir yaşayış düzeni ile birlikte göçtüğünü, bundan sonra, istesek de yeni değerler veremiyeceğini, ancak en iyi parçalarının eski değer olarak seçilip dinletilmesinin doğru olacağını, millî müzik eğitimi olarak da ilkokullardan başlıyarak yavaş yavaş batı müziğinin millete benimsetilmesinin şart olduğunu, yeni duyuş ve düşünüşün bu müzikle kendini ifade edebileceğini söylüyorlar. Kimi sadece alaturka, kimi sadece alafranga kompozisyonlar ya-

pan müzikçiler arasında ise, uzlaştırıcı bir yol tutanlar çoktur. Bunlar bazan klâsik doğu müziğinden ve daha çok folklordan motifler alarak bunları armonize etmek suretiyle batı müziği zevkine mal etmeğe çalışıyorlar. Bunlar arasında, eserlerini kabul ettirmeği başarmış olanların başında gelen Adnan Saygun **Yunus Emre Oratoryosu** (1944) ve **Aslı ile Kerem Operası** (1955) ile hem batı hem doğu müziği amatörlerini memnun edebilmiştir.

Özellikle ozanların ortaya attığı özcülük ve biçimcilik tartışması, Ahmet Haşimden (1885 - 1933) bu yana sürüp gelen estetik sorunların belki en ağır basanıdır. Burada da iki ucu şöyle özetliyebiliriz :

1. Önce biçim sonra düşünce,
2. Önce düşünce sonra biçim.

Düşüncecilere göre, söyliyecek sözü olan sanatçının biçim diye bir sorunu yoktur. Biçim kendiliğinden, düşüncenin ardından gelir. Zaten bizim sanat eserinde aradığımız biçimlerin arkasındaki öz insanın tâ kenidisidir.

Biçimcilere göre ise, sanatı yaşatan, düşüncelerden çok biçimlerdir. Düşünceler eski ya da yeni olsun, sağlam kalıplar yeni düşüncelerle dolabilir. Gerçek sanatçı için, düşünceler ve duygular temel amaç değil, güzel biçimler kurmak için birer gereçtir.

Bu tatışma, sanatçı bir ideolojiye dayanmalı mı, dayanmamalı mı sorusuna yol açıyor. Burada da yine, ancak güdümlü bir sanatın, insanların işine yarıyabileceği ya da, tersine, sanatın ancak güdümsüz olarak yaşıyabileceği ve sanat olmadıkça faydası düşünülemiyeceği ileri sürülüyor. Böylece, tartışmaya bir de fayda kavramı karışmış oluyor. Bunun da, son beş yıl içinde, faydalı sanat mı, faydasız sanat mı diye dergi ve gazetelere geçtiğini görüyoruz. Faydacılar için, güzellik belli işlere yaramalı, resim. müzeden çıkıp gündelik hayata karışmalı, şiir ise insana nasıl yaşıyacağını, neleri seveceğini, nelerden nefret edeceğini vb. öğretmeli.

Fayda düşmanlarına göre ise, pratik bir fayda düşünmek, sanatı öldürür. Sanat, kendi kendine yeten, bir oyundur ve insanlar onu oyun olduğu için severler. Oyun olmıyan, ders veren ya da işe yarıyan sanat, pek çabuk usanç vermeğe, modalarla birlikte değişmeğe mahkûmdur.

SONUÇ :

Türk edebiyatı bugün hâlâ bir oluş karmaşası içindedir. Bu oluş içinde birden bire parlayıp sönen büyük istidatlara sık sık rastlanmakla beraber, sürekli ve biçim bakımından tutarlı bir edebiyat ürünü görülmüyor. Edebiyat dünyasının öncülüğü, hayatlarını edebiyattan başka alanlarda kazanan keveslilerin elindedir. Yeni Türk edebiyatı henüz klâsik sayılabilecek eserlerini vermiş sayılamaz. Bunun nedenleri arasında, okuyucu kitlesinin henüz geniş sayıda edebiyat adamları besliyecek ölçüde olmaması, Türkiye'nin günden güne gelişen bir politik geçiş içinde olması, bir de Türk yazı dilinin, bütün çabalara rağmen iki kuşağı birbirinden ayıracak kadar çabuk bir gelişme halinde olmasıdır. Bununla beraber, en yeni eserlere toptan bakıldığı zaman, edebiyatın, bir yandan dünyayı tanımaya, bir yandan da Türk insanını bütün gerçeği ile yansıtmaya ve bunları Türk çoğunluğunun dili ile yazmaya dönmez bir şekilde yöneldiği açıkça görülüyor.

Bize Gelen Eserler

PHİLOTOS : Lessing. Türkçesi : Zahide Gökberk, Açıklamalar, sahneye koyuş bilgileri : Max Meinecke, d yayınları, İstanbul 1961, F. 3 lira.

TİYATRO DENEYİ : Eugene İonesco. Türkçesi : Teoman Aktürel, d Yayınları, Eleştri kitapları: 5, İstanbul 1961, F. 2 lira.

DENEMELER : T. S. Eliot : Çeviren : Akşit Göktürk, d Yayınları, Eleştri Kitaplar : 4, İstanbul 1961, F. 3 lira.

MEMLEKET ÖZLEMİ : Longston HUGHES. Türkçesi : Necati Cumalı, Ataç Kitabevi, İstanbul 1961, F. 2 lira.

AĞLAMA N'OLUR : Hikâyeler : Behiç Duygulu, Yeditepe Yayınları 110, İstanbul 1961, F. 200 kuruş.

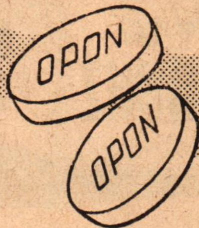
YİTİK : Şiirler : Halil Kocagöz, Yeditepe Yayınları, İstanbul 1961, F. 200 kuruş.

NERDE ANTİGONR : Şiirle. Edip Cansever, Yeditepe Yayınları, İstanbul 1961, F. 200 kuruş.

SOYUNUK : Şiirler, Kâmuran S. Yüce, Yeditepe Yayınları. İstanbul 1961, F. 200 kuruş.

(YENU : 5 — BASIN 12679)

BAŞ ve ADALE AĞRILARINA KARŞI OPON FAYDALIDIR

OPON baş, diş, adale, sinir, lumbago, ve romatizma ağrılarını dindirir!

OPON bayanların muayyen zamanlardaki sancılarında faydalıdır

Sağlık mevzuunda ailenin en yakın dostunun doktorunuz olduğunu unutmayınız

OPON

günde 6 adete kadar alınabilir

YENU : 6 — FAAL AJANSI : 4961

Fiatı : 125 Kuruş